

Rijksoverheid

Toelichting probleem-oorzakenanalyse

Bijlage II – Toelichting probleem-oorzakenanalyse

Hieronder is een toelichting te vinden op het probleem- en oorzakenschema, met als doel het schema te kunnen begrijpen. De toelichting is gebaseerd op de citaten zoals opgehaald in de consultatie, die te vinden zijn in Bijlage I. Op basis van de inhoudsopgave van de bloemlezing zijn citaten te vinden over een bepaald onderwerp. Daarnaast zijn in deze toelichting verwijzingen te vinden naar specifieke bronnen. Een overzicht van alle bronnen is te vinden in Bijlage C van de bloemlezing.

Een stukje van de discriminatiepuzzel

De waarden van de democratische rechtstaat staan onder druk door een beweging tegen gelijkwaardigheid. Naast lhbtq+ personen zijn er meer groepen die te maken hebben met discriminatie, verschillende vormen van onveiligheid en geweld. Het schema is in die zin slechts een stukje van de discriminatiepuzzel en onderdeel van een breder fenomeen, namelijk een beweging tegen emancipatie van gemarginaliseerde groepen in de samenleving. Dit ondermijnt democratische waarden, zoals gelijkheid en inclusiviteit. Een dergelijke beweging is daarbij in strijd met het gelijkheidsbeginsel en het verbod op discriminatie, zoals vastgelegd in artikel 1 van de Grondwet.

1. Onzekerheid, overbelasting en frustratie in de maatschappij & Weerstand tegen verandering en tegen afwijkingen van de heersende norm.

Dit zijn mogelijke grandoorzaken. Onzekerheid, overbelasting en frustratie worden onder andere veroorzaakt door economische druk, en sociaaleconomische stagnatie. Daarnaast lijken mensen het moeilijk te vinden om te gaan met grote sociale veranderingen. Men lijkt angst te hebben voor 'het onbekende' en biedt weerstand. In hoeverre deze weerstand tot uiting komt varieert per persoon en omgeving.

2. Politieke en ideologische beïnvloeding, waaronder antigenderbeweging

Te denken valt aan retoriek die wij/zij denken bevordert, of het gebruik van lhbtq+ personen en hun problematiek om andere gemarginaliseerde groepen in een negatief daglicht te plaatsen. Dit creëert polariserende frames in het publieke debat. Ook de toenemende invloed van conservatieve bewegingen wordt in deze context genoemd, die weerstand bieden tegen inclusie van en inclusief denken over lhbtq+ personen.

Antigenderbeweging

Wereldwijd lobbyen verschillende uiterst conservatieve en religieuze actoren tegen de rechten van o.a. vrouwen en lhbtq+ personen. Deze verschillende actoren werken nauw samen, zijn goed gefinancierd en worden gezamenlijk ook wel de antirechten (als het gaat om meerdere gemarginaliseerde groepen) of antigenderbeweging (als het gaat over vrouwen en lhbtq+ personen) genoemd. Uitspraken van politici en andere publieke figuren dragen bij aan de normalisatie van deze beweging. De globalisering van informatiestromen en de verspreiding van desinformatie zijn versterkende factoren. Denk aan de invloed van conservatieve normen uit Amerika op de richtlijnen van sociale mediaplatformen. De activiteiten van deze actoren hebben eraan bijgedragen dat antigenderstandpunten in het mainstream discours terecht zijn gekomen. De onderliggende kopjes gaan nog wat dieper in op de manieren van beïnvloeding.

Des- en misinformatie en complottheorieën

Des- en misinformatie kunnen de publieke opinie beïnvloeden. Ongenuanceerde media-aandacht over bijvoorbeeld Paarse Vrijdag kan leiden tot misverstanden en zelfs zorgen voor onrust onder ouders. Ook rond de Week van de Lentekriebels ontstonden in maart 2023 dergelijke misverstanden, toen desinformatie over het lesmateriaal werd verspreid. Er is des- en misinformatie over transgender personen die misbruik zouden maken van hun identiteit om voordeel te behalen bij sportwedstrijden, en lhbtq+ personen die zich schuldig zouden maken aan pedofilie of seksueel geweld. Sociale media maken snelle verspreiding van (des)informatie mogelijk en algoritmes dragen

eraan bij dat ongenueanceerde informatie ontvangen wordt. Ook gebruik van data zonder de juiste context of uitleg kan gebruikt worden als des- en misinformatie. De vatbaarheid voor des- en misinformatie is ook relevant.

Zondebokdenken

Geconsulteerden observeren dat sommige politici identiteitspolitiek benutten om complexe vraagstukken te verbergen of te ontkennen en de focus te verleggen naar culturele kwesties, zoals gender en seksualiteit. Lhbtqi+ personen worden verantwoordelijk gehouden voor maatschappelijke problemen. De andere zijde is dat andere gemarginaliseerde groepen uitsluitend verantwoordelijk worden gehouden voor de problematiek waar lhbtqi+ personen mee te maken krijgen. Op die manier wordt de lhbtqi+ gemeenschap ingezet om andere minderheden tot zondebok te maken, zonder dat de bredere oorzaak van de problematiek wordt erkend of aangepakt.

Trends en normen

Dit blok geeft weer welke trends en normen worden gezien als oorzaken van de genoemde problematiek.

3. Heteronormativiteit, traditionele gendernormen

Heteroseksualiteit is de meest voorkomende seksuele oriëntatie.¹ Heteroseksualiteit wordt daardoor veelal gezien als 'de norm' in de maatschappij, en elke andere seksuele gerichtheid als 'afwijkend van de norm'. Dit noemt men 'heteronormativiteit'. Onderdeel van heteronormatieve denkbeelden zijn traditionele verwachtingen en gedragingen over gender die worden geassocieerd met een binaire verdeling in geslacht, zoals een strikte scheiding tussen mannelijkheid en vrouwelijkheid. Hieronder valt ook 'amatonormativiteit'; het idee dat iedereen op dezelfde traditionele manier een romantische relatie wil en daaraan invulling geeft, bijvoorbeeld met één partner samenwonen en kinderen krijgen. Ook traditionele ideeën over sekse vallen hieronder, die gaan over geslachtskenmerken er uiterlijk voldoen aan een veronderstelde norm.

Tot slot zijn verwachtingen en normen die specifiek gaan over mannelijkheid relevant. Daders van geweld zijn namelijk vaak mannen, en schadelijke normen over mannelijkheid en wat het betekent om man te zijn liggen daaraan ten grondslag.^{2,3} Daarnaast zijn homoseksuele en bi+ mannen vaker slachtoffer van geweld dan heteroseksuele mannen.

Cisgender⁴ heteroseksuele personen ervaren meestal geen druk om hun seksuele oriëntatie of genderidentiteit te bespreken. Lesbische en homoseksuele personen zijn vaker open over hun identiteit, waarschijnlijk door gegroeide maatschappelijke acceptatie en toegenomen zichtbaarheid. Andere lhbtqi+ groepen ervaren minder maatschappelijke acceptatie, waardoor zij minder open zijn. Zo blijkt uit onderzoek dat (cis-)heteroseksuele personen negatiever denken over bi+ personen dan over lesbische en homoseksuele personen.⁵

Verder blijkt uit onderzoek dat heteronormativiteit en traditionele gendernormen bijdragen aan gevoelens van onveiligheid bij bi+ vrouwen. Zij krijgen te maken met vooroordelen, seksualisering en uitsluiting, waardoor het risico op seksueel geweld toeneemt. Daders vertonen grensoverschrijdend gedrag, mogelijk beïnvloed door angst, ongemak of bestaande stereotypen.⁶

¹ Panteia, Movisie & Ipsos I&O, 2024

² College voor de rechten van de mens, 2023

³ Het is hier ook van belang om te vermelden dat schadelijke normen over mannelijkheid ook bijdragen aan mannen als slachtoffer van geweld. Zo heerst er bijvoorbeeld een taboe op het feit dat mannen slachtoffer kunnen zijn van seksueel geweld of geweld in huiselijke kring, waardoor het minder snel herkend wordt en zij minder snel hulp inschakelen of krijgen.

⁴ Wanneer iemands genderidentiteit overeenkomt met het geslacht dat is aangewezen bij de geboorte.

⁵ Panteia, Movisie & Ipsos I&O, 2024

⁶ Naezer, Hehenkamp, Verlee, & Myren, 2025

4. Maatschappelijke normen – normaliseren van discriminatie, afname van correctie, verhuftering, spanning tussen individualisme en gemeenschapszin

Normalisering van Discriminatie en afname van correctie:

Discriminatie lijkt in het openbaar leven (te) genormaliseerd. Hierdoor wordt discriminerend gedrag en taalgebruik vaak niet gecorrigeerd of erkend. Mogelijke verklaringen zijn individualisering van de maatschappij, of dalende acceptatie van autoriteit. Het gevolg is dat discriminerend gedrag vaak zonder consequenties blijft.

Verruwing:

Het beeld is dat omgangsvormen ruwer geworden zijn. Dit komt tot uiting in taalgebruik en gedrag in het openbaar. Zo kampen personen met een publieke taak of autoriteit (politici, politie, conducteurs, scheidsrechters en anderen) met een toename van respectloos gedrag en belaging. Deze verruwing strekt zich uit tot minderheidsgroepen zoals lhbtq+ personen.

"Het scala aan dingen dat we in de afgelopen tijd genormaliseerd hebben als 'ik mag hier zijn en neem heel veel ruimte in' draagt in het bredere plaatje bij aan die cultuur waarbij een heleboel vormen van gedrag niet worden gecorrigeerd. [Bijvoorbeeld] de verhuftering naar mensen die uitvoerend werk doen in uniform, van schoonmakers tot treinconducteurs. Ik wil niet zeggen dat er een soort wetteloos vacuüm ontstaat, maar dat aan de basis wel het gevoel is: hier kom je dus eigenlijk altijd weg met onbeschoft gedrag."

Spanning Tussen Individualisme en Gemeenschapszin:

Door de sterke nadruk op individualiteit in de Nederlandse maatschappij kan het zo zijn dat er conflicten ontstaan tussen persoonlijke expressie en groepsnormen; in sociaal conservatieve kringen moet een persoon die niet of in mindere mate aan de geldende normen voldoet soms elementen van zijn persoonlijkheid verbergen uit respect voor de groepsnormen, die ook veelal in familiekring gezamenlijk beleefd worden.

5. Conservatief religieuze normen – veroordeling van lhbtq+

Religieuze overtuigingen kunnen de perceptie en behandeling van lhbtq+ personen beïnvloeden. Binnen meerdere godsdiensten bestaan leerstellingen die, wanneer strikt geïnterpreteerd, afwijzend staan tegenover lhbtq+ personen. Daardoor kunnen negatieve houdingen optreden tegen niet-heteroseksuele en/of niet-cis-normatieve uitingen. Religieuze leiders kunnen een grote rol spelen in het bevorderen van de perceptie en respectvolle behandeling van lhbtq+ personen, en het voorkomen van discriminatie en afwijzing. In Nederland zijn inmiddels een hoop positieve voorbeelden voorhanden waarbij inclusiviteit binnen religieuze gemeenschappen wordt aangemoedigd. Dit komt onder andere tot uiting in huwelijksinzegeningen van personen van gelijk geslacht. Ook in bijvoorbeeld het onderwijs kunnen professionals een grote rol spelen bij dergelijke inclusiviteit.

6. Verruwing van politieke en publieke discours door erosie van fatsoen en humaniteit

Met discours wordt bedoeld: de manier waarop taal wordt gebruikt in het politieke en publieke debat en de invloed daarvan op maatschappelijke normen. Als volksvertegenwoordigers denigrerende opmerkingen maken over lhbtq+ personen spoort dat anderen aan om deze houding te imiteren zowel online als offline. Dat creëert een vrijbrief voor anderen om hetzelfde te doen, waardoor respectvolle communicatie verder teloor gaat.

"Maar ook wat er gebeurt in de politiek. Hoe in de politiek wordt gesproken over wat normaal is, over lhbtq+ personen. Volksvertegenwoordigers praten denigrerend over de gemeenschap, 'wat betekenen al die letters nou weer' en dergelijke uitingen, dan hebben mensen het gevoel dat ze online ook op die manier kunnen praten. Het is een soort vrijbrief. Ook op andere discriminatiegronden richting andere minderheden."

"Het gepolariseerde debat, dat ook gevoed wordt door onze politici, is echt een aandachtspunt. In een editie van de Groene Amsterdammer in 2023 was er nog een analyse gemaakt over dit onderwerp: hoe de toon op sociale media effect heeft wat er op straat gebeurt."

7. Polarisatie en dalende acceptatie

In het publieke debat ervaart men in toenemende mate polarisatie. In plaats van als gelijkwaardige opposanten wordt 'de ander' steeds meer als een vijand ervaren en worden verschillen benadrukt. Mede hierdoor wordt inclusiviteit ook aangetast; afwijkend gedrag wordt niet geaccepteerd. Er is weerstand tegen voorlichting op het gebied van seksualiteit en gender op scholen. Daarnaast lijkt ook weerstand te groeien tegen het vergroten van de zichtbaarheid van de lhbtq+ gemeenschap. Daarbij gaat het bijvoorbeeld ook om de vrijheid voelen jezelf te kunnen zijn, of bijvoorbeeld genegenheid te tonen aan je partner in het openbaar. Hierbij worden sentimenten genoemd als het 'in het gezicht geduwd' krijgen van iemands seksualiteit, bijvoorbeeld als het gaat om een homoseksueel stel dat hand in hand over straat loopt. Volgens geconsulteerden zijn er signalen dat de acceptatie van lhbtq+ personen afneemt, vooral onder jongeren. Enkele voorbeeldcitaten hierover zijn:

"Uit de Gezondheidsmonitor Jeugd Amsterdam blijkt dat acceptatie afneemt, vooral onder jongeren is dat zorgwekkend."

"We monitoren al langer hoe de bevolking aankijkt tegen lhbtq+ [personen] in de sport. De nieuwste cijfers, die niet openbaar zijn, laten zien dat de positieve houding licht gestegen was, maar nu iets gedaald is. Het niveau van acceptatie is niet echt gestegen; eerder wat gezakt. Dit terwijl er meer aandacht is dan ooit."

"In onderzoeken zie je dat acceptatie toeneemt, stagneert of afneemt. Je ziet meldingen van geweld toenemen, wetende dat het een tipje van de ijsberg is. Dat weet ik uit onderzoeken. Ik zit zelf in een bubbel met vrienden in Amsterdam en ik heb het idee dat het klopt dat acceptatie afneemt en geweld toeneemt. Ik hoor ook dat veel mensen dit herkennen. Ik kan niet spreken over ervaringen van anderen, ik zit in mijn Amsterdamse bubbel, maar van wat ik hoor denk ik dat het in Utrecht, Rotterdam, Limburg hetzelfde is."

De groep die positief staat tegenover lhbtq+ groeit ook licht, maar de groep die er negatief tegenover staat groeit ook. In de probleem-oorzakenanalyse wordt het geheel 'dalende acceptatie' genoemd, omdat er veel aandacht is voor de negatieve groep en het ook gaat om ervaren polarisatie en acceptatie.

Institutionele factoren

8. Grenzen van wetgeving en strafrecht

Lhbtq+ personen voelen zich vaak onveilig omdat het strafrecht hen in de praktijk onvoldoende beschermt.⁷

Als het gaat om grenzen van wetgeving en strafrecht valt te denken aan:

- Niet alle vormen van discriminatie zijn strafbaar. Bijvoorbeeld een particuliere verhuurder die een homostel weigert.
- Het ontbreken van regulering of wetgeving met betrekking tot non-consensuele niet-noodzakelijke medische behandelingen bij intersekse kinderen. Ook is geslacht niet genoemd als één van de gronden van groepsbelediging (artikel 137c van het Nederlandse Wetboek van Strafrecht).
- Onder meer vanwege artikel 23 van de Grondwet (vrijheid van onderwijs) is de invloed vanuit de overheid op het onderwijscurriculum beperkt.
- Haat zaaien is een complex thema vanwege de botsing met vrijheid van meningsuiting. Er is een stagnatie in verdere wetwijzigingen om bescherming en gelijkheid te borgen voor transgender personen.

⁷ WODC, 2020

- De DSA (Digital Services Act) botst soms met grondrechten zoals vrijheid van meningsuiting, waardoor implementatie uitdagend kan zijn.

9. Onvoldoende prioriteit, capaciteit, kennis en informatie

Geconsulteerden geven aan dat onvoldoende prioriteit, motivatie, aandacht of focus, een deel van het probleem of de oorzaak zijn van de onveiligere positie waar lhbtq+ personen in verkeren. Dit element heeft betrekking op een gebrek aan mensen en (structurele) middelen om onveiligheid van lhbtq+ personen aan te pakken. Dit kan bijdragen aan gebrek aan kennis over lhbtq+ personen en van de onveiligheid waarmee zij te maken hebben. Er zijn ook specifiek subgroepen die niet/minder onderzocht zijn, waardoor kennis ontbreekt. Voorbeelden van groepen die minder naar voren komen in onderzoeken zijn transgender personen, genderdiverse personen en asexuele personen. Naast gebrek aan kennis kan er ook een beperkt informatiebeeld zijn. Partners die een rol hebben in de keten nadat er een voorval heeft plaatsgevonden, mogen niet of slechts beperkt informatie uitwisselen (o.a. door privacyregels of door lopend strafrechtelijk onderzoek). De preventieve, veiligheids- en zorgpartners, zoals politie en gemeente, staan mede daardoor niet altijd goed met elkaar in verbinding. Daarnaast is er ook een mogelijke wisselwerking tussen deze factoren. Zo kunnen onvoldoende kennis en een beperkt informatiebeeld bijvoorbeeld leiden tot onvoldoende prioriteit en capaciteit binnen een instantie. Dit alles kan leiden tot niet of verkeerd handelen door professionals.

10. Niet of verkeerd handelen door professionals of andere mensen met autoriteit

Hier gaat het om het niet of verkeerd handelen van professionals en mensen met autoriteit wanneer onveiligheid zich voordoet. Dat kan ook vrijwilligers en sociale professionals betreffen. Bijvoorbeeld wanneer een docent op school verkeerd handelt bij pestgedrag, of wanneer niet wordt ingegrepen wanneer sprake is van een discriminerende situatie. Onderdeel van dit element is dat niet of verkeerd handelen onvoldoende wordt tegengegaan, ook waar dat wel mogelijk was geweest. Dat kan zijn omdat er kwetsbaarheden of moeilijkheden zijn om te handhaven of op te treden, of bijvoorbeeld door verkeerd ingerichte procedures. Vaak kan gesproken worden van een zekere handelingsverlegenheid. Ook discriminatie door of binnen instanties valt onder verkeerd handelen. In de context van de politie kan bewijsproblematiek meespelen. In het geval van onvoldoende preventie is er sprake van onvoldoende activiteiten om onveiligheid te voorkomen. Dit doet zich in de verschillende contexten voor. Denk aan sport, onderwijs, zorg, asielopvang, online en werk.

11. Wantrouwen en teleurstelling richting overheid en instanties

Angst voor discriminatie en gebrek aan vertrouwen in autoriteiten, vooral de politie, komt relatief veel voor onder lhbtq+ personen. Er zijn ervaringen met secundaire victimisatie⁸ als melding wordt gemaakt van een incident. Voor sommige lhbtq+ asielzoekers geldt dat zij bang zijn dat melding doen van een incident hun asielprocedure negatief kan beïnvloeden. Het speelt ook in organisaties buiten de overheid, zoals bedrijven in de private sector, scholen en sportclubs. Negatieve ervaringen en (gevoelens over) vooringenomenheid versterken dit wantrouwen. Onder transgender personen heeft bijvoorbeeld 24% geen vertrouwen in de afhandeling en doet daarom geen aangifte⁹. Daarnaast ervaren intersekse personen volgens onderzoek significant meer respectloos gedrag door personeel van overheidsinstanties¹⁰.

12. Drempel om onveiligheid te melden of bespreekbaar te maken

Lhbtq+ personen ervaren verschillende uitdagingen om onveiligheid bespreekbaar te maken, dan wel hiervan melding of aangifte te doen. Dit kopje gaat dus niet alleen om aangifte- en

⁸ Wanneer een slachtoffer opnieuw slachtoffer wordt, niet door het oorspronkelijke incident, maar door benadeling of een negatieve houding van professionals (bijvoorbeeld tijdens het doen van aangifte bij de politie).

⁹ Transgendernetwerk, 2018

¹⁰ (Panteia, Movisie & Ipsos I&O, 2024).

meldingsbereidheid, maar ook om onveiligheid bespreekbaar maken in diverse contexten (denk aan sport, onderwijs, zorg, etc.).

Uit onderzoek blijkt dat transgender personen bijvoorbeeld minder vaak melding maken van het meegemaakte geweld dan de Nederlandse bevolking in het algemeen.¹¹ Daarnaast blijkt ook dat bi+ vrouwen significant minder melding doen van geweldsdelicten bij de politie in vergelijking met hetero vrouwen¹² Uit ander onderzoek blijkt echter dat lesbische en homoseksuele personen het functioneren van de politie niet anders beoordelen dan heteroseksuele personen.¹³

13. Onbekendheid met en verkeerde beelden over (de veiligheid van) lhbtq+ personen

Onderzoek laat zien dat er gemengd beeld is over de kennis over en het begrip van asexualiteit en intersekse.¹⁴ Een aantal observaties vanuit de consultaties:

- Onbekend maakt onbemind: Er is een algemene onbekendheid over lhbtq+ personen, wat bestaande vooroordelen versterkt en tot stigmatisering leidt.
- Gebrek aan educatie over homoseksualiteit, gender identiteit¹⁵ en intersekse/seksediversiteit in scholen en opleidingen, wat weerstand kan oproepen tegen deze groepen.
- Vertekening door selectieve zichtbaarheid van bepaalde aspecten van lhbtq+ personen, kan leiden tot stereotypering.

Lhbtq+ personen worden ten onrechte gezien als homogene gemeenschap

Er wordt vaak, ook in dit document, gesproken over 'de lhbtq+ gemeenschap'. Het is belangrijk om te erkennen dat er grote verschillen bestaan tussen de subgroepen binnen deze gemeenschap. Elk van de subgroepen kampt met andere problematiek. Daarnaast is er ook sprake van meerdere facetten van iemands identiteit, naast hetgeen dat hen deel laat uitmaken van de lhbtq+ gemeenschap. Leeftijd, afkomst, religie, en andere kenmerken maken dat er een grote pluriformiteit is aan uitdagingen waar lhbtq+ personen mee te maken krijgen.

Gevolg: onveiligheid bij lhbtq+ personen

Lhbtq+ personen kunnen niet volledig gebruik maken van vrijheden, die voor anderen vanzelfsprekend zijn. Dit komt voor op vrijwel ieder leefdoel (in huiselijke kring, op school, op werk, etc.). Dit gebrek aan vrijheden hangt samen met onveiligheid. Onveiligheid is onder te verdelen in subjectieve veiligheid (veiligheidsbeleving/gevoel) en objectieve veiligheid (feitelijk wangedrag). Het bestaat in verschillende vormen (psychologisch, sociaal, economisch en fysiek) en onveiligheid verschilt per context.

14. Onveiligheidsgevoel/beleving – Feitelijk wangedrag

Onveiligheidsgevoel/beleving gaat over de subjectieve onveiligheid – de beleving of ervaring van personen. Dit kan te maken hebben met de dreiging van geweld. Feitelijk wangedrag gaat over objectieve onveiligheid, ofwel acties die veiligheid ondermijnen, zoals geweld, discriminatie, pesten, etc. Er zijn raakvlakken tussen de twee begrippen; er is niet een heel eenduidig onderscheid te maken.

15. Vormen van onveiligheid

Psychologisch

Psychologische onveiligheid is een gevoel van angst, terughoudendheid of ongemak dat mensen kunnen ervaren in situaties waarin ze zich niet vrij voelen om zichzelf volledig te uiten, vaak door (waargenomen) dreiging van negatieve gevolgen. Dit heeft te maken met zelfveroordeling, interne worstelingen die voortkomen uit het behoren tot een minderheid (minderheidsstress) en trauma.

¹¹ Transgendernetwerk, 2018

¹² Panteia, Movisie & Ipsos I&O, 2024

¹³ SCP, 2022

¹⁴ Panteia, Movisie & Ipsos I&O, 2024

¹⁵ Dat is de zelfidentificatie van een persoon als man, vrouw, allebei of geen van beiden (bijvoorbeeld non-binair).

Het volgende citaat uit de bloemlezing schetst dit fenomeen:

"Soms loop je op straat en dan zie je jonge jongens op een verkeersbord slaan. Dan hoop je dat ze het daar bij houden. Je bent er echt continu alert op, dat je bang bent voor fysiek geweld of om uitgescholden te worden. In de openbare ruimte ben ik altijd alert. Veiligheid zou dus ook betekenen dat die alertheid weg is. Bijna het gevoel alsof je het uitlokt. Maar dat is ook een vorm van second victim blaming. Dat als je zichtbaarder tot de doelgroep behoort dat je dan een grotere kans hebt dat je te maken krijgt met onveiligheid."

Economisch

Economische onzekerheid gaat over bedreiging, discriminatie, ongelijke kansen en vooroordelen waarmee lhbtq+ personen te maken kunnen hebben in de context van inkomsten, werk en wonen. Een citaat dat dit onderbouwt:

"Het doet veel met je als je niet uit de kast durft te komen omdat je bang bent dat je door iedereen wordt uitgefloten of uitgesloten wordt. En sommige mensen zijn bang dat het ze hun carrière kan kosten."

Sociaal

Sociale onveiligheid is daadwerkelijke discriminatie, intimidatie, pesten, afwijzing en andere vormen van sociaal ongewenst gedrag:

"Dat er nare opmerkingen worden gemaakt, doet heel veel met je. Het houdt ergens wel op, maar tot die tijd wordt er eigenlijk tegen een blauwe plek aangetrapt en die blauwe plek wordt steeds pijnlijker en pijnlijker totdat je er niet meer tegen kan. En dan zodra, je er iets zelf tegen gaat doen, ben je de aanstichter. Terwijl je eigenlijk alleen maar wil dat er gestopt wordt met het maken van nare opmerkingen."

Fysiek

Fysieke onveiligheid is alles wat de fysieke integriteit in het geding brengt of schade aan spullen:

"Op het vlak van fysieke veiligheid, zijn er mensen die in de eigen supermarkt worden uitgescholden. Of dat een buurvrouw elke dag de homoseksuele buurman naar aankijkt en lelijke briefjes in de brievenbus stopt. Daardoor voelen mensen zich onveilig. In hun eigen huis, een plek die veilig zou moeten zijn. Ik zie ook vandalisme. Spullen worden kapot gemaakt omdat een man op een man valt of een vrouw op een vrouw. Dit gaat in op de persoonlijke sfeer van een individu en is zeer ingrijpend. Er zijn mensen die denken "c'est ça" ik wil niet bespuugd of in elkaar geslagen worden, dus ik kijk uit wat ik doe. Steeds op je tenen lopen doet wat met het welbevinden."

Verschillen in onveiligheid

Er zijn verschillen in ervaren en de mate en vorm van onveiligheid per groep binnen de lhbtq+ gemeenschap. Met name bi+-¹⁶, transgender- en interseks personen hebben te maken met relatief meer onveiligheid. Daarnaast spelen andere persoonskenmerken of factoren ook mee bij sociale ongelijkheid, te denken valt aan bijvoorbeeld sociaaleconomische klasse, etniciteit, vluchtelingenstatus, religie of beperking. Wanneer men te maken heeft met meerdere van dergelijke kenmerken of factoren kan dat zorgen voor meer onveiligheid en ongelijkheid. Dit fenomeen wordt ook wel aangeduid met de term 'intersectionaliteit'. Bij een aantal subgroepen is de mate van onveiligheid onduidelijk, omdat ze beperkt in beeld zijn/meegenomen worden in onderzoek. Dit is ook een verlengde van onbekendheid met lhbtq+ personen (13) en onvoldoende kennis (9).

Daarnaast zijn er verschillen tussen contexten waarin men zich beweegt. Dat is online (op het internet en sociale media), openbare ruimte (publieke ruimte/op straat), privésfeer (achter de voordeur, persoonlijke ruimte), onderwijs, werk, zorg, sport, asielopvang en instanties zoals politie. Hoe onveiligheid zicht uit, verschilt per context. Maar ook in welke mate er onvoldoende preventie en repressie is en hoe trends en normen zich manifesteren, verschilt per context. Als voorbeeld: de drempel om onveiligheid te melden wordt ook beïnvloedt door de privésfeer of persoonlijke kringen van een slachtoffer en hoe daarin gereageerd wordt.

¹⁶ Bi+ personen zijn alle personen die op meer dan één gender vallen. Dat is dus ongeacht hoe zij zichzelf identificeren.

Daarnaast zijn er ook nog verschillen tussen regio's en generaties en is er sprake van onderlinge onveiligheid tussen lhbtq+ personen- of groepen. Geconsulteerden spraken zich ook uit over hoe onveiligheid zich online voordoet. Dat wordt hieronder verder toegelicht.

Verschillen tussen generaties en regio's

Deze verschillen zijn breed van toepassing op het schema – zowel op (ervaren) onvrijheid en onveiligheid onderaan als de trends en normen bovenaan en alles wat ertussen staat. Een voorbeeld van verschillen is dat specifieke onderwerpen in meer of mindere mate taboe kunnen zijn binnen generaties, waardoor conservatieve houdingen worden overgedragen zonder open discussie. Ook doen deze verschillen zich voor in de genoemde contexten waarin men zich beweegt (online, publieke ruimte, etc.). Een voorbeeld is de positie van lhbtq+ asielzoekers. Voor hen geldt bijvoorbeeld dat een veilige sociale structuur kan ontbreken. In een bepaalde regio kan er wel sprake zijn van acceptatie van lhbtq+ personen, maar dat asielzoekers minder geaccepteerd worden. Als lhbtq+ asielzoeker wordt je dan alsnog niet geaccepteerd.

Er zijn regionale verschillen in sociale acceptatie en veiligheid voor lhbtq+ personen in Nederland. In steden zoals Amsterdam is er doorgaans meer zichtbare diversiteit en progressiviteit (afhankelijk van welke wijken en plekken). Door die zichtbaarheid van lhbtq+ personen is mogelijk ook relatief meer geweld richting lhbtq+ personen. In meer stedelijke gemeenten voelt men zich twee keer zoveel gediscrimineerd als in gemeenten die weinig of niet stedelijk zijn.¹⁷ Buiten de Randstad, vooral op het platteland en in conservatieve dorpen, ervaren mensen vaker discriminatievormen als uitsluiting en minder vrijheid om zichzelf te zijn vanwege sociale druk en conservatieve normen. Aan de andere kant bieden plattelandsgebieden soms een veiliger sociale structuur door hoge sociale controle, terwijl steden meer mogelijkheden voor erkenning en groepsvorming kunnen bieden, wat het verschil in soorten discriminatie kan verklaren.

Er zijn ook verschillen tussen Europees Nederland en de BES-eilanden. De acceptatie lijkt op de eilanden lager, wat mogelijk te maken heeft met de invloed vanuit de kerk (zie ook 5) en met de meer traditionele rolverdeling tussen mannen en vrouwen (zie ook 3). De uitingen van fysiek geweld in Nederland kent ernstige vormen; op de eilanden lijkt het meer te gaan over verbale intimidatie, pesterijen en sociale druk. Wat betreft economische onzekerheid is in Europees Nederland discriminatie vooral merkbaar in directe interacties zoals woningverhuur en op de werkvloer, terwijl op de BES-eilanden bredere systemische problemen worden genoemd, zoals monopolies¹⁸ en sociale stigma's deze onzekerheid versterken. Op Caribische eilanden zoals Bonaire en Saba is er onder jongeren meer openheid en minder taboe rondom seksualiteit, terwijl ouderen vaak afwijzend staan tegenover lhbtq+ personen. Er bestaan aanzienlijke verschillen tussen de eilanden, waardoor elk eiland een eigen aanpak heeft ontwikkeld voor het bevorderen van lhbtq+-acceptatie

Verder worden ook generatieverschillen opgemerkt in de acceptatie van lhbtq+ personen. Jongeren zijn vaker fluide en minder geneigd zich in één hokje te plaatsen. Oudere generaties zijn doorgaans conservatiever en kunnen meer vastzitten aan traditionele categorieën.

Aan de andere kant lijken jongeren ook meer onzekerheid te ervaren over hun eigen gender/seksuele identiteit. En juist in de contexten van jonge mannen kunnen groeiende negatieve houdingen tegenover o.a. trans personen en geweld tot uiting komen. Hier speelt het fenomeen 'manosfeer' mee, het online promoten van een bepaalde vorm van mannelijkheid (masculiniteit) en sterke oppositie tegen feminisme.¹⁹

Onderlinge onveiligheid tussen lhbtq+ personen en groepen

Onderling zijn in de lhbtq+ gemeenschap ook voorbeelden van discriminatie en uitsluiting. Zoals de uitsluiting van transgender personen door andere subgroepen in de lhbtq+ gemeenschap. Dominante normen bepalen vaak het discours, waardoor stemmen van minderheden binnen de gemeenschap niet of minder worden gehoord, wat bijdraagt aan gevoelens van eenzaamheid en onveiligheid. Deze dynamieken bemoeilijken onderlinge solidariteit. Ook hier kunnen verschillen zijn

¹⁷ CBS, 2023

¹⁸ Met 'monopolies' wordt bedoeld dat personen die betrokken zijn bij discriminerende of schadelijke praktijken richting lhbtq+ personen tevens invloedrijke posities kunnen bekleden in de gemeenschap. Angst voor repercussies van die invloedrijke personen kan een belemmering zijn voor het optreden of ingrijpen bij die praktijken.

¹⁹ Movisie, 2025

tussen regio's en generaties. In steden is vaker interne spanning binnen de lhbtq+ groepen en aan de andere kant meer gelegenheid om gelijkgestemden te vinden. Oudere lhbtq+ personen kunnen bijvoorbeeld getekend zijn door de aids crisis, wat hen onderscheidt van jongeren die deze niet hebben meegemaakt. Mensen die de aids crisis meegemaakt hebben, zijn zich doorgaans meer bewust van bepaalde gezondheidsrisico's. En mensen met HIV kunnen meer dan anderen te maken krijgen met onderlinge stigmatisering en wantrouwen.

Online

Veilig jezelf kunnen zijn in een online omgeving is voor lhbtq+ personen en met name voor non-binaire-, transgender- en asexuele personen een groot aandachtspunt. Online haat is een groeiend probleem. Velen lijken zich online vrijer te voelen om zich negatief te uiten over anderen. Er lijken andere normen en waarden te zijn dan in de fysieke omgeving, al dan niet vanwege ervaren anonimiteit. Men heeft het idee dat het uiten van negatieve geluiden of haatdragende berichten geen gevolgen heeft. Ook gebrek aan sociale controle, moderatie en duidelijke richtlijnen zijn genoemd als oorzaken van online onveiligheid. Dit kan leiden tot normalisatie van hatelijke reacties. Online uitingen kunnen overgaan tot een fysiek incident. Lhbtq+ personen hebben soms ook te maken met censuur wanneer persoonlijke uitingen over hun identiteit of seksualiteit verwijderd worden, omdat die aanstootgevend zouden zijn. Dit kan ook onveilig voelen. Tot slot kan de verspreiding van berichten online snel gaan, wat leidt tot meer onveiligheid dan dat een boodschap in een offline context zou zijn geweest.

Verwijzingen

- CBS. (2023). *Veiligheidsmonitor 2023*. Den Haag.
- College Voor de Rechten van de Mens. (2023, juni 8). *Hoe gender(on)gelijk is Nederland? De rol van mannelijkheid*. Opgehaald van <http://www.mensenrechten.nl/>: <https://www.mensenrechten.nl/actueel/nieuws/2023/06/08/hoe-genderongelijk-is-nederland-de-rol-van-mannelijkheid>
- Movisie. (2025, juni 17). *10 vragen over de manosphere*. Opgehaald van <https://www.movisie.nl/artikel/10-vragen-over-manosphere>
- Naezer, M., Hehenkamp, F., Verlee, S., & Myren, B. (2025). *"Alsof je geen grenzen hebt"*. Amsterdam: Bi+ Nederland & Atria.
- NOS. (2023, Maart 31). *Ondanks onrust meer voorlichtingslessen gegeven in Week van de Lentekriebels*. Opgehaald van NOS: <https://nos.nl/artikel/2469670-ondanks-onrust-meer-voorlichtingslessen-gegeven-in-week-van-de-lentekriebels>
- Panteia, Movisie & Ipsos I&O. (2024). *Lhbtq+ monitor 2024*. Zoetermeer: Panteia.
- SCP. (2022). *LHBT- monitor 2022*. Den Haag.
- Transgendernetwerk. (2018). *Overal op je hoede*. Amsterdam.
- WODC. (2020). *Speciale behoefte van slachtoffers van hate crime ten aanzien van het strafproces en de slachtofferhulp*. Maastricht University - Faculteit der Rechtsgeleerdheid.